

ВИКОРИСТАННЯ КЕЙСОВОЇ МЕТОДИКИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Анотація. У статті розглянуто структуру, концепцію, процес та функції кейсової методики і методику створення кейсів та її використання в усному та писемному мовленні у процесі навчання іноземних мов.

Доведено, що кейс-метод виступає специфічним практичним методом організації навчального процесу, методом дискусії з точки зору стимулювання і мотивації процесу, а також методом лабораторно-практичного контролю та самоконтролю. Кейс можна відобразити в методологічному контексті як складну систему, в яку входять більш прості методи. Кейс є прикладом процесуально-орієнтованої моделі навчання, зосередженої на способі набуття знань, на розвитку навчальних умінь, зокрема: бачення проблеми, формулювання проблеми, формулювання гіпотези, планування та розробка дослідницьких дій, збір даних, їх аналіз, формулювання висновків, їх застосування.

Наголошено, що даний метод є надзвичайно актуальним у навчанні усного і писемного мовлення на початковому етапі вивчення іноземної мови в ЗВО, створює "внутрішню мотивацію" до обговорення матеріалу; дозволяє використовувати різні режими роботи; оптимізує формування та розвиток умінь говоріння; орієнтує весь процес навчання на розвиток особистості студента; активізує мисленнєві процеси; оптимізує розвиток та формування іншомовної комунікативної компетенції студента в цілому.

Ключові слова: усне мовлення, писемне мовлення, кейс-метод, іноземні мови, процес навчання, іншомовна комунікативна компетенція.

USE OF CASE METHODOLOGY IN THE PROCESS FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Summary. The article deals with the structure, concept, process and functions of the case study methodology and discusses the method of creating the case study and its use in oral and written language in the process of learning foreign languages.

It is proved that the case-method is a specific practical method of organizing the educational process, a method of discussion in terms of stimulation and motivation of the process, as well as a method of laboratory-practical control and self-control. Case can be viewed in a methodological context as a complex system that includes simpler methods. Case is an example of a process-oriented model of learning, focused on the way of acquiring knowledge, on the development of educational skills, in particular: vision problem, formulation of problem, formulation of hypotheses, planning and development of research actions, data collection, analysis, formulation of conclusions, their application.

It is emphasized that this method is extremely relevant in the teaching of oral and written language at the initial stage of learning a foreign language in universities, creates an "internal motivation" to discuss the material; allows you to use different modes of operation; Orient the entire learning process to the development of the student's personality; activates thought processes; optimizes the formation and development of speaking skills; optimizes the development and formation of the student's foreign language communicative competence as a whole.

Key words: oral, written, case study, foreign languages, learning process, communicative competence in foreign languages.

Постановка проблеми. Нині все більше розширюються зв'язки України із зарубіжними країнами й інтерес до вивчення іноземних мов невинно зростає. Та разом з тим підвищуються й вимоги до їх викладання. Завтрашній день — це демократичне суспільство, загальна комп'ютерна освіченість та міжнародні зв'язки. На сьогоднішній день студентів не задовольняє сума знань, їм потрібні практичні навички володіння іноземною мовою в різноманітних практичних ситуаціях. Тому одне із основних завдань навчання іноземних мов — це створення сприятливих умов для розкриття здібностей і творчого самовираження. Звичайно, це не так просто, й потрібно докласти максимум зусиль, щоб створити атмосферу довіри, взаєморозуміння та поваги. Аналіз процесу навчання усного і писемного мовлення свідчать про те, що недостатньо уваги приділяється використанню інтерактивних форм навчання, формуванню комунікативної компетенції та інтегрованому навчанню писемного й усного мовлення.

Мета статті — полягає в розгляді методики створення кейсів та її використання в усному та писемному мовленні у процесі навчання іноземних мов.

Аналіз попередніх досліджень. Переглянемо історію кейсової методики. Основи методу виникли ще у сиву давнину. В якості основи потрібно розглядати полеміки та дискусії, що застосовувались з метою навчання. Одним з перших античних кейсологів був Сократ, який, як вважає Діоген Лаєртський, першим став викладати риторику та дискутувати про спосіб життя. До прабатьків сучасного ситуаційного навчання можна також віднести царя Соломона, Ісуса Христа, геніальні притчі яких побудовані на принципі аналізу ситуації.

В СРСР в 70-80 рр. увага до аналізу ситуацій була досить велика. Значний вклад у розробку ситуативного аналізу внесли М. Бернштейн, Ю. Красовський, Г. Брянський, Ю. Скатеринославський, О.Козлова, В.Платов, А.Поспелов, О.Овсянніков, М.Разу та ін.

В Україні кейс-метод був широко представлений в Інституті Державного Управління при Кабінеті Міністрів України спеціальними школами державного управління ім. Дж. Кеннеді Гарвардського університету в 1992 р. Подальший розвиток кейс-методу проходив завдяки діяльності української організації “Центр Інновацій та Розвитку” (Київ). Його члени брали участь у Central and Eastern Case Project, де викладачами були спеціалісти Гарвардського та Вашингтонського університетів. За підтримки Демократичного Фонду Посольства США в Україні Центром Інновацій та Розвитку було підготовлено два методичних посібники: “Как преподавать ситуативные упражнения” (1999), “Ситуативный метод преподавания: путь к профессиональному развитию” (2000), “Ситуационная методика преподавания: теория и практика” (2000), “Ситуационная методика преподавания: Украинский опыт” (2001).

У методиці викладання іноземних мов сучасними науковцями проаналізовано різні аспекти навчання усного і писемного мовлення:

- 1) лінгвістичні особливості усного монологічного мовлення (Г.Рогова, О.Станішевська, С.Ніколаєва, І.Верещагіна, С.Рохманова);
- 2) особливості організації навчання писемного мовлення у вищій школі (Т. Глазунова, Г. Демиденко, О. Долгіна, Т. Єналієва);
- 3) розвиток певних умінь писемного мовлення: конспектування (В. Мишечкіна, рецензування О. Сальникова, корекції помилок та їх попередження Л. Назіна, В. Татієва);
- 4) навчання послідовності письмового висловлення думок (Я. Колкер).

У зарубіжній методиці питання організації роботи з текстом на різних етапах його написання в своїх дослідженнях розглядали С. Boardman, J. Frydenberg, D. Hall, R. Jordan, A. Oshima, S.A.Pastva, J.M.Reid та ін., використання інтерактивних форм навчання писемного мовлення W. Bishop, D. Byrne, D. George, T. A. Rothkegel, P. Ur та ін..

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на наявність великої кількості теоретичних і методичних досліджень, бракує спеціальних розробок, присвячених систематизації форм і методів інтерактивного навчання усного і писемного мовлення іноземною, що негативно позначається на практиці формування комунікативної компетенції. Тому дуже важливо навчати того, як говорити, слухати, читати й писати, максимально повторюючи інтерактивну модель засвоєння іноземної мови. Усі вміння, що складають комунікативну компетенцію, поділяються на рецептивні (аудіювання і читання) та продуктивні (письмо і говоріння). У ситуаціях життєвої комунікації зазвичай одночасно використовується два і більше умінь, наприклад, телефонна розмова може включати слухання, говоріння, письмо. Тому для формування та розвитку іншомовної комунікативної компетенції, що враховує індивідуальні, психологічні, соціальні та пізнавальні особливості студентів та є одним з найефективніших методів навчання, хочемо запропонувати **кейс-метод** (*Case - Cognitive Acceleration Through Science Education*). Причиною особливої актуальності методу є необхідність відмови від традиційного ранжирування студентів за розумовим здібностями, що зумовлено розвитком масової освіти як засобу забезпечення конкурентно-спроможності країни в умовах глобальної інтеграції, глобалізації міжнародної освіти, а також, потреба в забезпеченні усвідомлення сутності сучасних наукових теорій абсолютною більшістю студентів. **Кейс-метод** (*Case*) - це метод аналізу ситуацій. Суть його полягає в наступному – студентам пропонується осмислити реальну життєву ситуацію, опис якої відображає не лише яку-небудь практичну проблему, але й актуалізує певний

комплекс знань, який необхідно засвоїти під час розв'язання даної проблеми. При цьому проблема не має однозначних рішень [6].

Методика передбачає проведення спеціальних уроків, метою яких є розвиток у студентів навичок розв'язання складних пізнавальних проблем на основі вивчення іншомовного матеріалу. Матеріал навчання та ситуації, в яких продукується монологічне висловлювання, повинен бути максимально наближеним до реальних ситуацій спілкування, тобто висловлювання повинно бути цілеспрямованим, вмотивованим, в ньому повинні використовуватися предмети обговорення і мовленнєві засоби, характерні для певного типу висловлювання. Автори методу доводять, що результат системи таких завдань є цілком доцільним, оскільки може підвищити ефективність прискорення розвитку розумових здібностей учнів, а отже, підвищення успішності навчання.

Цей метод передбачає перехід від методу накопичення знань до діяльнісного, практично орієнтованого підходу щодо реальної діяльності фахівця. Під час аналізу конкретних ситуацій особливо важливо те, що тут поєднуються індивідуальна робота учнів і колективне обговорення пропозицій, підготовлених кожним членом групи. Розробка практичних ситуацій може відбуватися двома шляхами: на основі опису реальних подій і дій або на базі штучних сконструйованих ситуацій. Підсумовуючи результати аналізу методу case-study, необхідно відзначити його значущість у навчанні учнів: встановлення міжпредметних зв'язків; аналітичне і системне мислення; оцінювання альтернатив і наслідків, пов'язаних з ухваленням рішень; презентації результатів проведеного аналізу; освоєння комунікативних навичок і навиків роботи в команді [1].

У процесі обговорення професійних ситуацій студенти при вирішенні даних кейсів відпрацьовують свої навички і уміння міжособистісних контактів іноземною мовою та роздуми на професійні теми. W. Silverman акцентує, що потрібно звернути увагу при використанні кейсів у процесі вивчення іноземних мов, а саме: уточнення цілей (ми детально з'ясовуємо і мотивуємо студентів для з'ясування їх власних професійних цілей, що базуються на володінні професійною іноземною мовою); планування і підготовка (що стосується нашої діяльності, планування і підготовка кейсів протікають у вигляді попередніх консультацій з викладачем з метою мінімізації можливості появи помилкового вектора діяльності при підготовчому відборі матеріалу).

Щоб почати роботу з кейсами, необхідно вибрати невеликий кейс, що охоплює ті навички й уміння, які необхідно студентам розвивати, враховуючи, наскільки ці навички та вміння збігаються з нашими цілями і з цілями студентів. З цією метою необхідно підготувати блок питань, щоб студенти опрацювали їх вдома. Крім цього, необхідно підготувати додатковий блок питань для стимулювання студентів в процесі аналізу даного кейса. При завершенні заняття по Case-study підбивається підсумок під керівництвом викладача, а також дається заключна частина обговорення, з оцінюванням того, чого студентам вдалося досягти на даному занятті. Весь процес роботи з матеріалом по кейсу проводиться іноземною мовою [1].

A. Stibbe підкреслює, що в науково-дослідницькій літературі здійснюються спроби адаптувати допоміжну технологію, яка в бізнесі відома як «Відкритий простір» (Open space) і застосувати цю технологію у вузі. Такі кейси необхідні для розвитку навичок усного спілкування на професійні теми іноземною мовою, у зв'язку з мінливими умовами життєдіяльності в наш час і в зв'язку з потенційними можливостями сприяння відкритого простору навчання, щоб допомогти студентам активно опанувати ці навички і вміння. Даний кейс є спробою використовувати нову технологію і аналіз зворотного зв'язку з студентами. Ця технологія працює і має великі потенційні можливості при викладанні на факультеті іноземних мов в наступних випадках: використовувати її можливо стосовно певної теми; лише якщо «Відкритий простір» ретельно спроектовано.

Все це потребує широкого лінгвокраїнознавчого кругозору у студентів.

Основні принципи успішного кейсу: попереднє ретельне опрацювання учасниками кейсу матеріалу; все проводиться і сприймається в позитивному настрої, тобто важливий позитивний психологічний мікроклімат при проведенні кейсу; всі дії, ініціативи та розробки, для успішного проведення кейсу заохочуються і підтримуються.

З метою активізації матеріалу з аналітичного читання при навчанні студентів іноземної мови необхідно розвивати у них письмові і усні навички [1].

Кейс-метод виступає специфічним практичним методом організації навчального процесу, методом дискусії з точки зору стимулювання і мотивації процесу, а також методом лабораторно-практичного контролю та самоконтролю. Кейс можна відобразити в методологічному контексті як складну систему, в яку входять більш прості методи. У нього входять моделювання, системний аналіз, проблемний метод, уявний експеримент, методи опису, класифікації, ігрові методи, які виконують в кейс-методі свої ролі [5;6]

Даний метод не легко "вмотивувати" в навчальний процес. Необхідні не лише загально-соціальні зміни, але й значні зусилля викладачів, творча робота по усвідомленню та відбору ситуацій, аналізу навчального матеріалу. Це величезна робота в аудиторії та за його межами, з студентами та без них. Але вона забезпечує значне підвищення ефективності навчального процесу.

Успішність застосування кейс-методу залежить від ряду причин: індивідуальний підхід до кожного студента, врахування його можливостей та стилю навчання; забезпечення достатнього вікового сприйняття складності пізнавальних проблем, які повинні бути розв'язані студентами. Виникнення пізнавального конфлікту

можливе тільки за таких умов: побудова викладачем логічного ряду запитань щодо пізнавальної проблеми, які спонукають студентів до пошуку істини; створення в аудиторії атмосфери психологічного комфорту, за якої студенти не бояться висловити свою думку, зробити помилку; відведення спеціального часу для осмислення шляхів розв'язання проблеми; спеціальна підготовка викладача до запровадження методики кейсів, яка полягає в оволодінні теорією пізнавальної акселерації та навичками формування розумових операцій.

Кожен кейс відображає типові ситуації, які найчастіше зустрічаються в житті. Ситуація, що закладена в кейсі, представляє собою певний стан соціальної реальності, в яку потрапляють дійові особи. Конкретизація поняття "стан" можлива на основі таких явищ як потреба, вибір, криза, конфлікт, боротьба та інновація (табл. 1) [6].

Таблиця 1

Вид явища, що визначає ситуацію кейса	Характеристика цього явища
Потреба	Потреба, задоволення якої стримується певними факторами.
Вибір	Необхідність вибрати одну альтернативу з декількох.
Криза	Різне пониження соціальних відносин особистості.
Конфлікт	Спостерігається прагнення сторін до конфронтації позицій, смаків.
Боротьба	Іде протиставлення сторін згідно зі своїми стратегіями та тактиками.
Інновація	Прояв нововведень, що змінюють звичний розподіл життя.

Художня та публіцистична література може підказувати ідеї для кейсів. Чудові кейси можна створити на базі відомих творів класичної художньої літератури. Ефективно використовувати фрагменти з художньої літератури та публіцистики, які, завдяки таланту їх авторів, можуть не лише покращити кейс, але ще й зробити його цікавим, динамічним, зрозумілим. Використання художньої літератури сприяє культурологічній функції, стимулює моральний розвиток особистості.

Група науковців виділяють певні якості, яким повинен відповідати кожний кейс [4]. Він повинен: бути вдало розказаною реальною історією; відображати реальну проблему з життя; описувати драматичну ситуацію; містити контрастні порівняння; розповідати про конкретних людей, нещодавні події (табл. 2). Для кейсів характерна значна різноманітність класифікацій [6]. За наявності сюжету кейси діляться на сюжетні та безсюжетні. Сюжетні вміщують розповідь про певну подію. Безсюжетні кейси, як правило, ховають сюжет, тому що чітко викладений сюжет розкриває рішення.

Згідно з часовою послідовністю матеріалу кейси бувають: в режимі від минулого до сучасного; спогади з переміщенням в часі назад; прогностичні, що дають детальну характеристику подіям минулого та сучасності, ставлять завдання виробити найкращий варіант поведінки героя в майбутньому.

Залежно від того, хто виступає суб'єктом кейсу, їх можна умовно поділити на: особистісні кейси, в яких діють конкретні особистості; організаційно-інституціональні кейси, які відрізняються тим, що в них діють організації; багатодіюві кейси, що зазвичай охоплюють декількох дійових осіб. За способом подання матеріалу кейси поділяються на: розповідь; есе; аналітичну записку; сукупність фактів; доповідь; статтю та інші. За типом методичної частини кейси бувають: питальними, при вирішенні яких студентам потрібно дати відповіді на певні питання; кейси-завдання, які формулюють завдання.

Таблиця 2

Вимоги до кейсу	Його розгорнута характеристика
Фабула, історія, ситуація	Реальна, цікава, життєва
Конфлікт	Психологічність, неоднозначність
Проблема	Складність і скритий характер проблеми
Дія	Багатоваріантність, реальність
Персонажі	Привабливі, володіють вираженими особистими якостями
Рішення	Можливість прийняття рішень, їх багатоваріантність, неоднозначність
Досвід	Концентрується в змісті
Інформація	Інформативність та багатоплановість
Об'єм	Стислість

Розділ 4 Психолого – педагогічні засади впровадження сучасних інформаційних технологій і методик навчання студентської молоді у закладах вищої освіти

Ознайомлення студентів з текстом кейса робиться за кілька днів до його обговорення, однак можна працювати над текстом кейса і під час самостійної роботи. Зазвичай час на підготовку визначається об'ємом та складністю кейса.

Організація обговорення включає в себе формування перед студентами питань, їх акцентування на обговоренні кейса, включення в дискусію.

Управління дискусією передбачає активізацію тих учасників, які концентрують всю увагу на собі. Головне тут полягає в підтримці емоційного тону обговорення та попередження конфліктів. Підведення підсумків дискусії має на меті аналіз кейса та оцінювання учасників. Таким чином кейс є прикладом процесуально-орієнтованої моделі навчання, зосередженої на способі набуття знань, на розвитку навчальних умінь, зокрема: бачення проблеми, формулювання проблеми, формулювання гіпотези, планування та розробка дослідницьких дій, збір даних, їх аналіз, формулювання висновків, їх застосування, тощо.

Висновок. Отже, проаналізувавши структуру, концепцію, процес та функції кейсової методики, можна зауважити, що цей метод є надзвичайно актуальним у навчанні усного і писемного мовлення при вивченні іноземної мови в ЗВО, тому що відповідає віковим особливостям студентів, створює “внутрішню мотивацію” до обговорення матеріалу, оптимізує формування та розвиток умінь говоріння, дозволяє використовувати різні режими роботи, орієнтує весь процес навчання на розвиток особистості студента, активізує процеси мислення, оптимізує розвиток та формування іншомовної комунікативної компетенції студента в цілому.

Список використаних джерел:

1. *Зарічанська Н.В.* Використання інтерактивних технологій в професійній підготовці майбутніх викладачів іноземних мов/ <http://93.183.203.244:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/1776/Zarichanskaya02.pdf?sequence=1>.-2017.- с.2-6.
2. *Ніколаєва С.Ю., Гринюк Г.А., Олійник Т.І.* Сучасні технології навчання іншомовного спілкування: “Іноземні мови”, випуск 1 (№3) - Київ: Ленвіт, 1997 (96с).
3. *Петрова Т.О.* Навчання старшокласників усного підготовленого монологу-переконання з використанням ресурсів Інтернет. “Іноземні мови” № 3 - Київ: Ленвіт, 2006 (ст. 15-20).
4. *Скалкин В.Л.* Обучение монологическому высказыванию. - К.: Радянська школа, 1983. (153 с.).
5. *Склярєнко Н.К., Онищенко Е.И., Захарова С.Л.* Обучение речевой деятельности на английском языке в школе. - К.: Радянська школа, 1988.
6. *Сурмин Ю., Сидоренко А., Лобода В., Кеси Меер.* Ситуационный анализ или анатомия кейс - метода - Киев: Центр Инноваций и Развития, 2002 (228с).